

КУРС: Основи сталого розвитку гірських регіонів

**Лекція 1. Європейська гірська політика
та специфіка гірських територій**

Гірські території світу

- 🚗 Гірські території становлять **24%** поверхні Землі і є місцем проживання для **12%** населення планети, з яких **91%** є жителями країн, що розвиваються.
- 🚗 40% мешканців Землі живуть в басейнах рік, які беруть початок у горах
- 🚗 За орієнтовними оцінками з гір отримують **60-80%** світових обсягів прісної води для побутового, господарського та промислового споживання.

ГІРСЬКІ РАЙОНИ ЄВРОПИ

Гірські
території
займають **16%**
площі
Європи, це
відносно
невисокі гори

АЛЬПИ

Вісім країн:

Франція, Монако, Італія,
Швейцарія, Німеччина, Австрія,
Ліхтенштейн, Словенія

Загальна довжина альпійської
дуги становить близько 1200 км
ширина — до 260 км.

Найвищою вершиною Альп
є Монблан заввишки 4810 метрів
над рівнем моря, розташована
на кордоні Франції та Італії.

Усього в Альпах зосереджено
близько 100 вершин з висотою
понад 4000 м

КАРПАТИ

Сім країн – Австрія,
Сербія, Чехія,
Словаччина, Польща,
Угорщина, Україна,
Румунія.

Простягаються на
1 500 км,
площа – 190 тис. км кв.

Вершина найвища –
Герлаховски Штїт
(2654 м н.р.м.) в
Словаччині

АПЕНІНИ

- **Апенніни** (*Апеннінські гори*);
- Гори в Італії та Сан-Марино, що простягаються більш ніж на 1200 км з півночі на південь країни, в основному вздовж східного узбережжя Апеннінського півострова
- Переважна висота 1200-1800 м, максимальна висота гірської системи - 2912 м (вершина Корно-Гранде).

ПІРЕНЕЇ

Піренейські гори) — гори у Франції, Іспанії та Андорі.

Довжина - 450 км, висота - до 3404 м (пік Ането).

Скандинавські гори

- 📍 **Скандинавські гори** — гірський масив у **Норвегії, Швеції та Фінляндії**.
- 📍 Протяжність близько 1700 км, а ширина — до 320 км.
- 📍 Найвища гора **Галгепігген** (*Galdhøpiggen*) має висоту 2469 м і розташована в південній частині Норвегії. Найвища точка на території Швеції — гора **Кебнекайсе** (*Kebnekaise*), 2111 м.
- 📍 Сучасні льодовики Скандинавських гір є найпотужнішими в материковій **Європі**.

Понтійські гори

- ▶ **Понтійські гори** — гори в Причорномор'ї Туреччини. Головні хребти Кюре й Іглаз, що простягаються вздовж узбережжя на схід, на відстані за 30 км від моря, досягають 1850–2150 м,
- ▶ Найвищі вершини локалізовані в масиві Качкар - пік Качкар 3932 м над рівнем моря.

Таврські гори

- ▶ **Таврські гори, Тавр** або **Антитавр** — південні прибережні гори на території сучасної **Туреччини**.
- ▶ Таврські гори тягнуться уздовж турецького узбережжя **Середземного моря** від **Егейського моря** до верхів'їв річки **Євфрат**.
- ▶ Вершини сягають висоти від 3000 до 3500 м,
- ▶ Найвища вершина — **г. Метдесіс** висотою 3477 м н.р.м.

Балкани

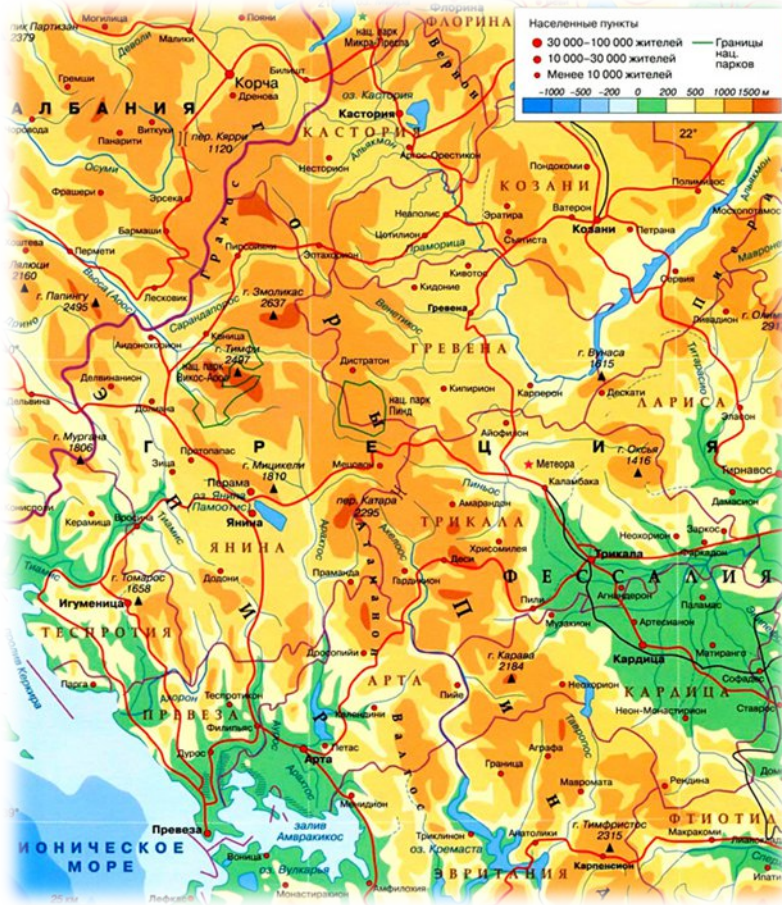
- **Балканські гори, або Стара Планина** — гори на **Балканському півострові**, головним чином у **Болгарії**, яку перетинають із заходу на схід. Західні відроги у **Північній Македонії і Сербії**. Балканські гори є продовженням **Карпат**, відокремлені **р. Дунай**.
- Довжина становить 555 км, висота гір сягає 2376 м (вершина **г. Ботев**).

Родопи

- 📍 **Родопи, Родопські гори** — гори на **Балканському півострові**, в **Болгарії** (83 %) та **Греції** (17 % масиву).
- 📍 Площа Родоп - 14737 км², з яких 12233 км² належать Болгарії.
- 📍 Довжина масиву – близько 220 км, ширина – 100-120 км, середня висота над рівнем моря – 785 м.
- 📍 Найвищий пік – гора **Голям-Перелік** (2191 м).

Гори Пінд

- ▶ Пінд — гірське пасмо в Греції (північне передгір'я в Албанії).
- ▶ Довжина близько 200 км із найвищою вершиною **Смолікас** (2637 м).

Кавказ

- ▶ **Кавказькі гори** — гірська система між Чорним та Каспійським морями в **Азербайджані, Вірменії, Грузії та Росії**.
- ▶ Поділяється на дві частини: **Великий Кавказ та Малий Кавказ**.
- ▶ Довжина – 1100 км, ширина – 160 км.
- ▶ Найвища вершина – г. **Ельбрус** (5642 м н.р.м.)

Роль гір в збереженні біорізноманіття

- Гори відіграють вкрай важливу регуляційну роль та відзначаються величезними запасами природних ресурсів, у першу чергу – **унікальним ландшафтним і біологічним різноманіттям**, а також самобутньою культурою і традиціями місцевого населення.
- Так, зокрема, території вище верхньої межі лісу займають лише **3 % загальної площі Європи**, проте тут виявлено **20 %** видів судинних рослин Європи: за оцінками, у альпійській флорі можна знайти понад 2500 видів і підвидів вищих судинних рослин. Частка видів, обмежених альпійською зоною, коливається від 0,5 % від загальної флори на Корсиці до приблизно 17 % в Альпах
- Тут наявна **четверта частина світового наземного біорізноманіття**, а також зберігаються генетичні ресурси, які важливі для життя рослинних культур і порід тварин, адаптованих до місцевих умов. В горах розташовано майже **60% всіх природоохоронних територій і 30% об'єктів природної Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО**. **15-20%** світового туризму відбувається з використанням гірських територій.

Гори і добробут мешканців

- Надзвичайно складні природні умови гірських регіонів суттєво впливають на рівень матеріального добробуту їх мешканців, істотно обмежуючи можливості для вибору форм і видів зайнятості місцевого населення. Тому **більшість гірських народів входить в категорію найбідніших і голодуючих у світі (в країнах, що розвиваються більшість населення живе за межею бідності, а кожна третя людина не має доступу до харчів).**
- Знелісення, неефективне користування надрами та туристичним потенціалом, способи ведення сільського господарства і ріст чисельності населення можуть поставити під загрозу наявні засоби до існування, призводять до зростання ерозії і опустелювання, загрожують знищенням біорізноманіття. Вищенаведені чинники можуть спричинити за собою такі лиха як повені та зсуви.

Кліматичні зміни

- Гірські екосистеми є вкрай вразливими до кліматичних змін та їх наслідків, одним з яких є швидке танення льодовиків, що має далекосяжні і потенційно руйнівні наслідки.
- При цьому, необхідно відмітити, що місцеві громади володіють традиційними знаннями про раціональні практики управління і підвищення стійкості вразливих гірських екосистем, але їхні голоси часто залишаються не почутими.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДНОГО ПОХОДЖЕННЯ: ПОВЕНІ, ЗСУВИ, СЕЛІ

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДНОГО ПОХОДЖЕННЯ: ПОВЕНІ, ЗСУВИ, СЕЛІ

Гірська політика

Політику розвитку гірських територій **(гірську політику)** можна трактувати як вироблене на основі суспільного усвідомлення ролі гірських територій у життєдіяльності соціуму, інституціолізоване законами, нормативними актами, стратегічними й програмними документами ставлення суб'єктів гірської політики до сукупності соціально-економічних й екологічних проблем територіального розвитку гірських місцевостей, яке реалізується через відповідні механізми та інструменти.

Гірська політика

Гірська політика є різновидом регіональної політики і фокусується на гірські території .

Базуючись на визначенні регіональної політики у Законі України «Про засади державної регіональної політики», *гірську політику можна також розглядати як систему цілей, заходів, засобів та узгоджених дій органів влади усіх рівнів для забезпечення високого рівня якості життя людей на гірських територіях з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей таких територій, їх етнічної і культурної самобутності.*

Європейська гірська політика

- Важливість та значення екосистем гір почали визнавати ще в середині **XIX століття**, коли кілька країн альпійського регіону (починаючи з Баварії та Австрії у 1857 році) **прийняли закони щодо регулювання та обмеження вирубки лісів.**
- На початку XX століття естетичні цінності гір, їхнього ландшафтного та біотичного різноманіття визнавалися **шляхом створення національних парків**, спочатку у Швеції (з 1909 р.), у 1910-х роках в Іспанії та Швейцарії; в 1920-х роках в Італії; і в 1930-х роках в Болгарії, Греції, Польщі та Румунії. Важливість підтримки економічно активного населення в гірських районах була закріплена у швейцарському законодавстві з 1920-х років, в конституції Італії з 1946 року, в законодавстві Австрії та Франції від 1960-х років.

Європейська гірська політика

- У країнах Європи в другій половині 20 ст. усвідомлення важливої ролі гірських територій трансформувалося в цілеспрямовані дії владних органів щодо підтримки їх економічного розвитку та вирішення таким чином проблем депопуляції гір.
- В центрі уваги постійно були також питання збереження екологічних функцій гір.
- У європейських країнах застосовуються різні критеріальні ознаки при виділенні гірських територій та районів, але переважно до уваги береться висота місцевості над рівнем моря та крутизна схилів. Діапазон висот над рівнем моря при цьому коливається від 350 м у Польщі до 1000 м в Іспанії, а крутизна схилів, як правило, має становити 20 % і більше.

Європейська гірська політика

- На сьогодні європейські країни та Європейський Союз зокрема нагромадили вагомий досвід розроблення й реалізації гірської політики.
- Очевидно, що Україна буде не в змозі швидко запровадити доцільні для неї кращі європейські практики регулювання розвитку гірських територій.
- Мова може йти про послідовну імплементацію тих чи інших підходів, механізмів розвитку з урахуванням конкретних реалій, орієнтуючись при цьому на зближення вітчизняної гірської політики та практики її реалізації з європейською.
- У країнах Європи гірська політика також формувалася поетапно, розвивалася та змінювалася.